

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет техногенно-екологічної безпеки
Кафедра охорони праці та техногенно-екологічної безпеки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕНДЕРНІ ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

загальний обов'язковий освітній компонент
за освітньо-професійною програмою «Екологічна безпека»
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 10 «Природничі науки»
за спеціальністю 101 «Екологія»

Рекомендовано кафедрою охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки на
2022-2023 навчальний рік
Протокол від 29 серпня 2022 року № 2

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності».

2022 рік

Загальна інформація про дисципліну.

Силабус навчальної дисципліни «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності» для підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 101 «Екологія» розроблений відповідно до освітньо-професійної програми «Екологічна безпека» (належить до загальних обов'язкових освітніх компонентів).

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності» є основні положення і проблемні питання реалізації гендерної політики в умовах сучасності як у світовому, так і вітчизняному вимірах, в тому числі у секторі безпеки і оборони України; інноваційний напрям теорії безпеки і практичної професійної діяльності як соціокультурний феномен, пов'язаний із формуванням у молодого покоління уявлень про ролі чоловіків і жінок у сучасному суспільстві, знань про гендерні стереотипи і способи їх подолання.

Вивчення дисципліни «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності» допоможе здобувачам вищої освіти не просто розуміти гендерні питання, а фахово аналізувати події та суспільні явища з гендерної точки зору, уникати дискримінацій, усвідомлювати свої права і способи їх захисту; також ознайомить з аргументами на підтримку формування суспільних політик з позиції недискримінації і гендерної рівності, які майбутні фахівці зможуть ефективно використовувати у професійній діяльності і публічних дискусіях.

Інформація про науково-педагогічних працівників.

Загальна інформація	Шароватова Олена Павлівна, доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки факультету техногенно-екологічної безпеки, кандидат педагогічних наук, доцент; Цимбал Богдан Михайлович, доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки факультету техногенно-екологічної безпеки, кандидат технічних наук.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінети № 308, 205. Телефон (робочий) – (057)707-34-46 (57).
E-mail	sharovatova.elen@ukr.net; tsembalbogdan@ukr.net
Наукові інтереси*	Гендерна рівність у сфері професійної діяльності. Насильство та дискримінація на робочому місці. Насилля в сім'ї: гендерна складова.
Професійні здібності*	Професійні знання, досягнення практичного змісту у сфері наукових інтересів, значний досвід викладацької діяльності.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Шароватова О.П.: Питання гендерних особливостей безпеки праці при професійній

	<p>підготовці фахівців. Аналіз показників безпеки праці у трудовій діяльності жінок і чоловіків. Інноваційні підходи при підготовці фахівців сфери охорони праці для реалізації гендерночутливого підходу у професійній діяльності. Гендерний підхід як інновація в системі підготовки фахівців сфери цивільного захисту. Про гендерні аспекти у змісті навчально-виховного процесу при підготовці майбутніх фахівців з охорони праці. Сучасні тенденції сфери охорони праці в аспекті гендерних питань. Особливості реалізації прав жінок на захист від дискримінації за ознакою статі у процесі трудової діяльності.</p> <p>Цимбал Б.М.: Проблема насильства над жінкою в сім'ї. Запобігання професійних ризиків, характерних для жінок. Запобігання сексуальних домагань на роботі – гендерний компонент. Запобігання зовнішньому насильству на робочому місці: гендерний компонент.</p> <p>Шароватова О.П., Цимбал Б.М.: Запровадження гендерної складової до змісту освітніх програм закладів вищої освіти сектору безпеки і оборони України.</p>
--	--

Час та місце проведення занять з дисципліни.

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/time-table/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру з 15.00 до 16.00 щопонеділка у кабінеті № 205, щоп'ятниці у кабінеті № 308, у т.ч. онлайн. У разі необхідності час додаткової консультації здобувача вищої освіти погоджується окремо.

Мета вивчення дисципліни «Гендерні основи безпеки та професійної діяльності» полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти системних уявлень про основні питання гендеру та аспекти його реалізації у сфері безпеки та професійній діяльності, забезпеченні компетентностями, знаннями та уміннями, необхідними для застосування у майбутній професійній діяльності.

Перевагою даної дисципліни є залучення здобувачів вищої освіти до актуальних тенденцій сучасної безпекознавчої науки, серед яких дослідження проблем, пов'язаних із питаннями соціальної ролі (гендеру); формування у них уявлень про відмінності між хлопцями та дівчатами, що впливають на становлення особистості; запобігання сформованості у майбутніх фахівців

гендерних стереотипів, що історично склались у суспільстві.

Опис навчальної дисципліни.

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	загальна обов'язкова
Рік підготовки	2-й
Семестр	4-й
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	90
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	14
- практичні заняття (годин)	2
- семінарські заняття (годин)	14
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	60
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль (диференційований залік, екзамен)	диференційований залік

Передумови для вивчення дисципліни.

Перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше, відповідно до освітньо-професійної програми «Екологічна безпека» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти: Історія та культура України, Філософія, Вступ до фаху.

Перелік раніше здобутих результатів навчання:

- уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології;

- уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів;

- поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень;

- зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань.

Результати навчання та компетентності з дисципліни.

Відповідно до освітньої програми «Екологічна безпека» підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 101 «Екологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
Брати участь, з урахуванням гендерних питань під час професійної діяльності, у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля	ПР22
Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	ПР24

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Здатність діяти соціально відповідально та свідомо, з урахуванням гендерної рівності	К07
Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	К12

Програма навчальної дисципліни.

Теми навчальної дисципліни:

Модуль 1. Гендер і гендерна рівність.

Тема 1.1. Гендер і гендерна рівність: генезис та основні поняття.

Основні визначення: гендер, гендерні дослідження. Гендерні стереотипи. Особливості гендерної теорії. Гендер як засіб соціологічного аналізу. Розуміння гендеру в рамках жіночих досліджень. Гендер як культурологічна інтерпретація. Гендер як принцип практичного реконструювання сучасного суспільства. Методи вивчення гендеру. Зв'язок між гендером і сексуальністю. Фемінізм як боротьба за рівні права і можливості жінок і чоловіків. Гендерна соціалізація. Гендерна толерантність. Гендерна ідентичність. Гендерна рівність. Егалітарність. Гендерно чутливий підхід. Гендерна культура.

Тема 1.2. Медико-соціальні аспекти гендерної рівності.

Гендерні відмінності у ставленні до здоров'я. «Жінки більше хворіють, але чоловіки вмирають раніше». Конструювання гендеру та здоров'я. Патріархат і ризики для здоров'я чоловіків. Здоров'я жінок і біомедична модель. Медикалізація репродуктивного циклу жінки. Репродукція і медициналізація. Критика медициналізації і жіночий рух. Дітонародження:

медикалізація і критика. Медицина, лікар і пацієнт: гендерний вимір. Гендерний вимір медицини як професії. Соціальна роль хворого і пацієнта. Гендерна специфіка медичних взаємодій.

Тема 1.3. Насилля в сім'ї.

Види насильства: фізичне, економічне, психічне, сексуальне. Домашнє насильство та сексуальні зловживання. Сексизм у ставленні до жіночої статі. Шляхи попередження сексуальних скривджень: соціальні та психологічні чинники. Причини статевого різновидів проявів насилля («буллінгу») серед підлітків. «Школа без насилля» як умова попередження гендерних конфліктів у дорослому віці. Протиставлення «ми – хлопці», «ми – дівчата» як причина дисгармонійних взаємин. Жертви сексуального насильства. Стереотипи в оцінці причин згвалтувань (необачність та спокусливість поведінки жертв, патопсихологічні риси гвалтівників, статовотипізована поведінка насильника та жертви тощо). Вікові та гендерні особливості жертв і насильників. Психологічні передумови розвитку особистості гвалтівника (патріархальні уявлення про розподіл гендерних ролей, асоціальність мікросередовища розвитку, відсутність досвіду емоційної підтримки матері). Психологічні наслідки згвалтування. Порнографія та проституювання як дискримінація статі. Жіноча проституція. Різновиди проституції в залежності від особливостей статевої соціалізації дівчаток і хлопчиків. Чоловіча проституція. Особистість «жигало» та «хастлерів». Мотивація чоловіків та жінок щодо сексуальних послуг. Дитяча проституція (baby-pro). Небезпека дитячої порнографії. Педофілія. Психотравми інцестних стосунків. Гомосексуальна проституція. Торгівля «живим товаром». Транснаціональний секс-бізнес.

Модуль 2. Безпека професійної діяльності: гендерний аспект.

Тема 2.1. Насильство та дискримінація на робочому місці.

Гендерний розподіл праці. «Жіночі» і «чоловічі» ролі. Дискримінація на ринку праці. Дотримання роботодавцями вимог ст. 10 Закону України «Про охорону праці» щодо охорони праці жінок. Створення належних умов праці жінкам. Зниження травматизму і підвищення відповідальності роботодавців за стан безпеки і умов праці жінок. Запровадження заходів з цивільної безпеки (охорони праці) для жінок. Насильство у професійній діяльності. Насильство з боку людей, що не є членами компанії, клієнти, громадськість. Професії з високим ризиком зовнішнього насильства. Загальні прояви зовнішнього насильства. Види агресії та чинники, які призводять до її прояву. Профілактичні заходи з попередження зовнішнього насильства. Процедура супроводу та підтримки жертв зовнішнього насильства. Гендерно-рольові дисгармонії. Сексуальні домагання на робочому місці. Маніпулювання об'єктом сексуальних домагань у навчальному процесі, у просуванні по службі тощо. Прояви сексуальних домагань щодо чоловіків. Дії працівника у випадку сексуального насилля на робочому місці. Заходи з попередження сексуальних домагань на роботі.

Тема 2.2. Представництво жінок і чоловіків в органах влади.

Гендерні проблеми в сучасній Україні. Гендерно чутлива політика.

Рівноправність жінок і чоловіків. Стратегії в галузі розвитку, прийняті політичні рішення. Оцінка гендерної ситуації в Україні. Проблеми становища чоловіків. Нормативне забезпечення державної гендерної політики. Основні проблеми сфери забезпечення рівності жінок і чоловіків. Головні кроки, здійснені державою упродовж останніх років щодо формування необхідної законодавчої бази.

Тема 2.3. Гендерна рівність у секторі безпеки і оборони України.

Інтегрування рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сектор безпеки. Важливість участі жінок у процесах досягнення сталого миру. Гендерна оцінка наслідків реформи в секторі безпеки. Формування гендерної компетентності фахівці сектору безпеки. Етичні кодекси як інструмент запобігання дискримінації та насильству. Шляхи активізації участі жінок у правоохоронних органах. Мережа поліцейських підрозділів проти насильства. Асоціація жінок-поліцейських як приклад самоорганізації жінок-правоохоронців. Виклики впровадження принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в освіту і підвищення кваліфікації в секторі безпеки. Профілактика гендерно зумовленого насильства. Вплив збройного конфлікту на жінок і чоловіків. Соціальний захист учасників АТО та їхніх сімей.

Тема 2.4. Гендерний паритет у сфері охорони навколишнього середовища.

Гендер і довкілля. Гендер–Екологія-Здоров'я. Гендерна перспектива сфери захисту довкілля в Україні. Гендерний паритет у сфері охорони навколишнього середовища. Гендерні аспекти екологічного активізму.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Форма здобуття освіти - очна (денна)					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінар) заняття	лаборат заняття	самоств робота	модул контр робота	
4-й семестр						
Модуль 1. Гендер і гендерна рівність.						
Тема 1.1. Гендер і гендерна рівність: генезис та основні поняття.	14	2	4		8	
Тема 1.2. Медико-соціальні аспекти гендерної рівності.	12	2	2		8	
Тема 1.3. Насилля в сім'ї.	12	2			8	2
Разом за модулем 1	38	6	6		24	2

Модуль 2. Безпека професійної діяльності: гендерний аспект.						
Тема 2.1. Насильство та дискримінація на робочому місці.	14	2	2		10	
Тема 2.2. Представництво жінок і чоловіків в органах влади.	12	2	2		8	
Тема 2.3. Гендерна рівність у секторі безпеки і оборони України.	12	2	2		8	
Тема 2.4. Гендерний паритет у сфері охорони навколишнього середовища.	14	2			10	2
Разом за модулем 2	52	8	6		36	2
Разом	90	14	12		60	4

Теми семінарських занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гендерні стереотипи.	2
2.	Гендерне конструювання сучасного суспільства.	2
3.	Гендерні відмінності у ставленні до здоров'я.	2
4.	Домашнє насилля та сексуальні зловживання.	2
5.	Гендерна специфіка професійної діяльності. Попередження сексуальних домагань на роботі.	2
6.	Нормативне забезпечення гендерної політики держави.	2
7.	Гендерна компетентність фахівців сектору безпеки.	2
	Разом	14

Теми практичних занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гендерна складова при розробці стратегічних програм.	2
	Разом	2

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань.

Здобувач вищої освіти може обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі реферату, презентації, добірки відеоматеріалів, створення відео- або фоторяду.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти (теми рефератів):

1. Поняття «дискримінація щодо жінок».
2. Основні кроки держави щодо формування законодавчої бази з гендерних питань.
3. «Школа без насилля» як умова попередження гендерних конфліктів у дорослому віці.
4. Сексуальне насильство: вікові та гендерні особливості насильників і жертв.
5. Стереотипи в оцінці причин зґвалтувань (необачність та спокусливість поведінки жертв, статево типізована поведінка насильника та жертви тощо).
6. Психологічні передумови розвитку особистості гвалтівника (патріархальні уявлення про розподіл гендерних ролей, асоціальність мікросередовища розвитку, домінаторні рольові установки в батьківській родині, відсутність досвіду емоційної підтримки матері).
7. Психологічні наслідки зґвалтування.
8. Різновиди та передумови проституції в залежності від особливостей статевої соціалізації дівчаток і хлопчиків.
9. Чоловіча проституція. Особистість «жигало» та «хастлерів».
10. Мотивація чоловіків та жінок щодо сексуальних послуг.
11. Дитяча проституція (baby-pro).
12. Небезпека дитячої порнографії.
13. Педофілія.
14. Психотравми інцестних стосунків.
15. Гомосексуальна проституція.
16. Торгівля «живим товаром».
17. Транснаціональний секс-бізнес.
18. Види агресії та чинники, що призводять до її прояву.
19. Профілактичні заходи з попередження зовнішнього насильства.
20. Заходи з попередження сексуальних домагань на робочому місці.
21. Етичні кодекси як інструмент запобігання дискримінації та насильству.
22. Мережа поліцейських підрозділів проти насильства.
23. Асоціація жінок-поліцейських як приклад самоорганізації жінок-правоохоронців.
24. Принцип рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в секторі безпеки.
25. Профілактика гендерно зумовленого насильства.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти.

Засоби оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційований залік; модульні контрольні роботи; реферати; презентації; творчі проекти тощо.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України, з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами:

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання.

Поточний контроль результатів навчання здобувачів вищої освіти проводиться у формі фронтальних та індивідуальних опитувань, проведення термінологічних диктантів, виконання письмових завдань (рефератів, презентацій, аналізу практичних ситуацій), творчих проектів, модульних контрольних робіт тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі диференційованого заліку на завершальному етапі з метою оцінки результатів навчання здобувачів вищої освіти, оцінки їх знань і навиків за обсягом, якістю, глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності відповідно до моделі фахівця.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни:

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль			
Модуль 1	лекції	3	0
	семінарські	3	10

	заняття			
	практичні заняття*	-	-	-
	модульна контрольна робота	1	20	20
Разом за модуль 1				50
Модуль 2	лекції	4	0	0
	семінарські заняття	3	10	30
	практичні заняття*	-	-	-
	модульна контрольна робота	1	20	20
Разом за модуль 2				50
Разом за поточний контроль				100
II. Індивідуальні завдання				10
III. Підсумковий контроль (диференційований залік)				-
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 10 балів):

10 балів - здобувач підготував змістовну доповідь (створив проект), вільно володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить переконливі приклади;

8-9 балів - здобувач підготував доповідь (створив проект), володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі, наводить приклади;

6-7 балів - здобувач підготував доповідь (створив проект), загалом володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі;

4-5 балів – здобувач підготував доповідь, частково володіє навчальним матеріалом та може окреслити деякі аспекти визначеної теми;

1-3 бали – здобувач підготував доповідь, поверхово володіє навчальним матеріалом і не може окреслити основні аспекти визначеної теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкриває лише окремі положення, допускаючи при цьому суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється старанність при підготовці до заняття, повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконливість, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Модульний контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів під час виконання модульних

контрольних робіт (оцінюється від 0 до 20 балів):

19-20 балів – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, дотримано (всі) вимоги до виконання;

17-18 балів - вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, але деякі з них недостатньо обґрунтовані або у відповідях наявні незначні помилки;

14-16 балів – вірні відповіді дані майже на всі запропоновані питання, але деякі з них недостатньо обґрунтовані, у відповідях наявні незначні помилки;

11-13 балів – вірні відповіді дані на більшу половину запропонованих питань, частина з них недостатньо обґрунтовані або у відповідях наявні (не)значні помилки;

7-10 балів - вірні відповіді дані на більшість запропонованих питань, (переважно теоретичні), наявні (не)значні помилки;

4-6 балів – вірні відповіді дані на 50% запропонованих питань (переважно теоретичні), наявні значні помилки;

1-3 бали - вірні відповіді дані менше, ніж на 30% запропонованих питань, наявні значні помилки;

0 балів – відповіді переважно відсутні або робота містить грубі помилки у більшості запропонованих питань.

Викладачем оцінюється повнота розкриття теоретичних контрольних питань та правильність виконання практичних завдань, логічна послідовність викладеного матеріалу, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення (модульної) роботи, самостійність її виконання.

Індивідуальні завдання.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань здобувачів (оцінюється від 0 до 10 балів):

9-10 балів – здобувач вищої освіти обрав одну з гостро актуальних в умовах сьогодення тем та самостійно виконав поглиблене теоретичне дослідження. Логічно і послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок. Робота оформлена у формі презентації або відео-/фоторяду. Продемонстровані вміння працювати з актуальними джерелами інформації та сучасними програмними продуктами.

6-8 балів - здобувач вищої освіти обрав одну з актуальних тем та самостійно виконав поглиблене теоретичне дослідження. Логічно і послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок. Робота оформлена у формі презентації або реферату. Продемонстровані вміння працювати з актуальними джерелами інформації.

3-5 балів – здобувач вищої освіти обрав одну з актуальних тем та виконав теоретичний огляд. Послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння узагальнювати і викладати матеріал. При цьому теоретичні положення використані грамотно, але вони недостатньо обґрунтовані або містять несуттєві помилки. Робота оформлена у формі презентації або

реферату.

1-2 бали – здобувач вищої освіти обрав одну з тем курсу та послідовно розкрив її складові позиції, виявивши вміння узагальнювати матеріал. При цьому викладено тільки основний матеріал, не конкретизовано і недостатньо чітко сформульовано окремі положення. Теоретичні положення наведені грамотно, але недостатньо обґрунтовані і містять несуттєві помилки. Робота оформлена у формі реферату і має компілятивний характер.

0 балів - здобувач вищої освіти поглиблене теоретичне дослідження у межах індивідуальної самостійної роботи не виконував.

Викладачем оцінюється розуміння здобувачем вищої освіти понятійного апарату, самостійність, логічність та послідовність мислення, переконаність у своїх судженнях, уміння виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, окреслювати перспективу розвитку ідеї або проблеми, здатність використовувати джерела інформації, створювати унікальність та оформлювати запозичення текстової частини (відсутність плагіату), уміння публічно чи письмово представити підготовлений матеріал.

Підсумковий контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів на диференційованому заліку: підсумкову оцінку здобувач отримує протягом семестру шляхом накопичення балів під час поточного контролю.

Перелік теоретичних питань за темами навчальної дисципліни:

1. Гендер.
2. Сексизм.
3. Гендерна соціалізація.
4. Гендерна толерантність.
5. Гендерна ідентичність.
6. Гендерні ролі та стереотипи.
7. Гендерна рівність.
8. Егалітарність.
9. Гендерний розподіл праці.
10. «Жіночі» і «чоловічі» ролі.
11. Гендерно чутлива політика.
12. Дискримінація на ринку праці.
13. Гендерно-рольові дисгармонії.
14. Гендерно чутливий підхід.
15. Гендерна культура.
16. Гендерні відмінності у ставленні до здоров'я.
17. Насилля в сім'ї.
18. Домашнє насильство та сексуальні зловживання.
19. Види насильства: фізичне, економічне, психічне, сексуальне.
20. Протиставлення «ми – хлопці», «ми – дівчата» як причина дисгармонійних взаємин.

21. Причини проявів насилля («буллінгу») серед підлітків.
22. «Навчальний заклад без насилля» як умова попередження гендерних конфліктів у дорослому віці.
23. Передумови розвитку особистості гвалтівника.
24. Психологічні наслідки згвалтування.
25. Різновиди проституції в особливостей статевої соціалізації дівчаток і хлопчиків.
26. Характеристика особистості «жигало» та «хастлерів».
27. Дитяча проституція (baby-pro).
28. Небезпека дитячої порнографії.
29. Торгівля «живим товаром».
30. Непряма дискримінація.
31. Захищені дискримінаційні ознаки.
32. Підбурювання до дискримінації.
33. Утиск.
34. Рівноправність жінок та чоловіків.
35. Оцінка гендерної ситуації в Україні.
36. Основні проблеми сфери забезпечення рівності жінок і чоловіків.
37. Види гендерної сегрегації праці.
38. Гендерні відмінності в організаціях і на робочому місці.
39. Гендерні відмінності при прийомі на роботу.
40. Гендерна складова насильства на робочому місці.
41. Сексуальні домагання на робочому місці.
42. Прояви сексуальних домагань щодо чоловіків.
43. Заходи із попередження сексуальних домагань на роботі.
44. Насильство у професійній діяльності.
45. Профілактичні заходи з попередження зовнішнього насильства.
46. Гендерна рівність у секторі безпеки та оборони України.
47. Нормативно-правові акти із забезпечення гендерної рівності в Україні.
48. Представництво жінок і чоловіків в органах влади як умова безпеки життя і професійної діяльності.
49. Особливості інтегрування рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в секторі безпеки.
50. Важливість участі жінок у процесах досягнення сталого миру.
51. Гендерна оцінка наслідків реформи в секторі безпеки.
52. Формування гендерної компетентності фахівці сектору безпеки.
53. Діяльність асоціації жінок-поліцейських як приклад самоорганізації жінок-правоохоронців.
54. Профілактика гендерно зумовленого насильства.
55. Соціальний захист учасників АТО та їхніх сімей.
56. Гендер і довкілля.
57. Гендер. Екологія. Здоров'я.
58. Гендерна перспектива сфери захисту довкілля в Україні.
59. Гендерний паритет у сфері охорони навколишнього середовища.
60. Гендерні аспекти екологічного активізму.

Політика викладання навчальної дисципліни.

1. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

2. Активна участь в обговоренні навчальних питань, змістовна підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Користування мобільними пристроями під час заняття дозволяється тільки з навчальною метою і з дозволу керівника заняття.

4. Під час організації виїзних занять на об'єкти (не)виробничої сфери вимагається суворе дотримання правил безпеки.

5. Здобувач вищої освіти має право дізнатися у викладача навчальної дисципліни про кількість накопичених балів та вести власний облік цих балів.

6. Пропущені заняття, незалежно від причин, здобувач вищої освіти відпрацьовує за графіком консультацій викладача. Відпрацювання понад 70% пропущених занять здійснюється з дозволу деканату факультету.

7. Пропущені заняття можуть бути відпрацьовані у вигляді самостійної підготовки матеріалу теми у письмовому/друкованому вигляді з подальшим його захистом у додатково узгоджений з викладачем час.

8. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять більшу частину оригінального тексту при перевірці на плагіат.

9. До підсумкового контролю допускаються здобувачі вищої освіти, які готували доповіді, успішно виконали поточні завдання, модульні контрольні роботи та мають не більше 15 % пропущених занять.

10. На період дії воєнного стану у країні в умовах дистанційного навчання у випадку оголошення повітряної тривоги в регіоні, де знаходяться викладач або здобувачі вищої освіти, кожен з учасників заняття може від'єднатись від zoom-сесії і перейти в укриття або інше безпечне місце. Після оголошення відбою повітряної тривоги заняття може бути продовжене у межах часу, передбаченого розкладом занять.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Азбука прав працюючих жінок і гендерної рівності. Друге вид. МБП, 2010. 230 с.

2. Андрусак І. Ідея гендерної рівності в українській правовій думці другої половини ХІХ століття. Львів: «Львівська політехніка», 2017. 200 с.

3. Бестік М. Посібник щодо самооцінки з гендерних питань для поліції, збройних сил та сектора правосуддя / Меган Бестік. Женева, 2011. 52 с.

4. Гендер для медій. За редакції М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. К. 2017. 217 с. 23.

5. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій. Частина 3. Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 282 с.

6. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки / Колектив авторок. Київ, 2017. 264 с.

7. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам / Тамара Марценюк за участі Олени Богдан. К.: Основи, 2017. 256 с.

8. Марценюк Т. Чому не варто боятися фемінізму. Київ: КОМОРА, 2018. 328 с.

9. Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО (соціологічне дослідження) / за заг. ред. Тамари Марценюк. К.: ФОП Клименко, 2016. 80 с.

10. Подобна Є. Дівчата зрізають коси. Книга спогадів / російсько-українська війна. Київ : Люта справа, 2018. 346 с.

11. Соціальні комунікації для фахівців сектору безпеки і оборони: [підручник], Компанцева, Л.Ф. К.: НА СБУ, 2016. 578 с.

12. Стрельник О. Турбота як робота: материнство у фокусі соціології. Монографія. Київ: Критика, 2017. 208 с.

13. Сулова О. І. Аналіз державної політики та нормативно-правових актів на відповідність принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків / О.І. Сулова. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2017. С. 4-5.

14. Сулова О. Системні реформи: принципи рівних прав та можливостей жінок і чоловіків і антидискримінаційний підхід. К., 2019. 56 с.

15. Фінікін Г. І. Гендерний вимір сучасної військової освіти / Фінікін Г.І. Гілея. № 2. 2013. С. 34-45.

16. Цимбал Б.М., Макрецова Н.Я. Проблема насильства над жінкою в сім'ї. Гендерна політика очима української молоді: слобожанський вимір: Матер. V Регіон. конк. наук. робіт молод. вчених (22 квітня 2011 р.). Харків, 2011. С. 88-94. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4086>.

17. Цимбал Б.М., Ачкасова М.А. Запобігання професійних ризиків, характерних для жінок. «Молодь і технічний прогрес в АПВ» Інноваційні розробки в аграрній сфері: Матер. Міжнародної науково-практичної конференції. Том 2. Харків: ХНТУСГ, 2018. С. 96.

18. Юр'єва А.С., Цимбал Б.М. Запобігання сексуальних домагань на роботі – гендерний компонент. «Гендерна політика очима української»: Матеріали XII Регіонального наукового конкурсу молодих вчених. Харків, Україна, 2019. С. 186-191. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/9409>.

19. Дубина С.І., Цимбал Б.М. Запобігання зовнішньому насильству на робочому місці: гендерний компонент. «Гендерна політика очима української»: Матеріали XII Регіонального наукового конкурсу молодих вчених. Харків, Україна, 2019. С. 108-115. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/9408>.

20. Ачкасова М.А., Шароватова О.П. Питання гендерних особливостей безпеки праці при професійній підготовці фахівців. Регіональна науково-практична конференція «Сучасні підходи до формування професійної

самосвідомості фахівців соціальної сфери в умовах реалізації гендерної політики в Україні», 23 березня 2017 року, «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харків-Куряж.

21. Лугова А.В., Шароватова О.П. Аналіз показників безпеки праці у трудовій діяльності жінок і чоловіків. Регіональна науково-практична конференція «Сучасні підходи до формування професійної самосвідомості фахівців соціальної сфери в умовах реалізації гендерної політики в Україні», 23 березня 2017 року, «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харків-Куряж.

22. Шароватова О.П. Інноваційні підходи при підготовці фахівців сфери охорони праці для реалізації гендерночутливого підходу у професійній діяльності. Модифікація концепції соціально-педагогічної діяльності та соціальної роботи в Україні у контексті реалізації Цілей сталого розвитку суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Харків-Куряж (14 грудня 2017 року) / Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової. Х.: ФОП Петров В. В., 2017.

23. Шароватова О.П. Гендерний підхід як інновація в системі підготовки фахівців сфери цивільного захисту. Сучасний стан цивільного захисту України та перспективи розвитку: Матеріали 20 Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 9-10 жовтня 2018 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 484-487.

24. Шароватова О.П. Про гендерні аспекти у змісті навчально-виховного процесу при підготовці майбутніх фахівців з охорони праці. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. № 8 (322), листопад 2018, Ч. II. Видавництво ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. С. 150-160.

25. Ачкасова М.А., Шароватова О.П. Сучасні тенденції сфери охорони праці в аспекті гендерних питань. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗ України, 2019. С. 370.

26. Шароватова О.П. Особливості реалізації прав жінок на захист від дискримінації за ознакою статі у процесі трудової діяльності. Гендер. Екологія. Здоров'я: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 18-19 квітня 2019 р.). Харків: ХНМУ, 2019. С. 177-178.

Інформаційні ресурси

1. Освітньо-професійна програма «Екологічна безпека» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 101 «Екологія» (2021 рік). URL: http://ftb.nuczu.edu.ua/images/osvitni-programi/2021/101_eb_bak_21.pdf.

2. Сулова О. Викладання гендерної тематики: підходи, проблеми та шляхи їх подолання / Олена Сулова. Київ, 2018. 26 с. URL: http://wicc.net.ua/media/vykladanna_GT.pdf.

3. Словничок фемінітивів для прес-офіцерів та прес-офіцерок

територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій / [Уклад. Г. Плачинда]. К., 2018. URL: http://wiccc.net.ua/media/Slovnyk_fem.pdf.

4. Франсен, Е. Гендерна нерівність у сфері інформаційної безпеки. Журнал Infosecurity. 13 березня 2018 р. [Francen E. Gender Inequality in Information Security]. URL: <https://www.infosecurity-magazine.com/opinions/gender-inequality-security/>.

5. Центр гендерної культури. Gender culture centre. URL: <https://www.genderculturecentre.org/category/news>.

6. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://www.dsns.gov.ua>.

7. Державна служба України з питань праці. URL: <http://dsp.gov.ua>.

8. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року.

9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1980 рік)

10. Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків на період до 2021 року (затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5.04.2017 р. № 229)

11. Методичні рекомендації з інтеграції гендерних підходів в систему підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України / Колектив авторів. К., 2020. 274 с.

12. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека».

13. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки.

14. Указ Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» від 25 квітня 2001 року.

15. Декларація МОП основних принципів та прав у світі праці (від 18 червня 1998 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_260.

16. Декларація про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317.

17. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10. 2018 р. №800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-%D0%BF>.

18. Загальна декларація прав людини ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_015.

19. Історія жінок-пожежних [History of Women in Firefighting], Redzone, 9 березня 2016 р. URL: <https://www.redzone.co/2016/03/09/history-of-women-in-firefighting>.

20. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174.

21. Конвенція про використання праці жінок на підземних роботах у шахтах будь-якого роду (від 30.05.1937 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_134.

22. Конвенція про громадянство заміжньої жінки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158.
23. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111 (Ред. від 24.06.1975р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161.
24. Конвенція про охорону материнства (переглянута в 1952 році) №103. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_122.
25. Конвенція про політичні права жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156.
26. Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності №100 1951 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002.
27. Конвенція про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками №156 (від 23 червня 1981 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_010.
28. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11.05.2011 р. Довідник для членів парламенту. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e>.
29. Оцінка гендерного впливу на сектор безпеки та оборони України, ООН Жінки в Україні. Київ, 2017. URL: https://www2.unwomen.org//media/field%20office%20eca/attachments/publications/2018/gender%20impact%20assessment%20ukraine%202017_ua_fin.pdf?la=en&vs=2813.
30. Пекінська декларація 1995 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_507.
31. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
32. Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів: Наказ Міністерства соціальної політики від 07.02.2020 р. №86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0211-20>.
33. Про затвердження Методичних рекомендації щодо ідентифікації випадків гендерної дискримінації та механізм надання правової допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України (наказ Міністерства юстиції України від 12.03.2019 р. №33). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/112397__112397.
34. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо внесення до колективних договорів та угод положень, спрямованих на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у трудових відносинах: Наказ Міністерства соціальної політики від 29.01.2020 р. №56. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5627.html?PrintVersion>
35. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015. Офіційний вісник України. 2015. № 69. Ст. 2257.
36. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: Постанова Кабінету Міністрів України (спільний Наказ Міністерства соціальної політики та МВС від 13.03.2019 р. №369/180,

zareestrovano v Ministerstvi yustitsii Ukrainy 02.04.2019 r. za №333/33304).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19>.

37. Pro zatverdzhennya Tipovogo polozhennya pro mobilnu brigadu sotsialno-psihologichnoyi dopomogi osobam, yakі posttraždali vid domashnyogo nasilystva ta/abo nasilystva za oznakoju statі: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.08.2018 r. № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF>.

38. Pro zatverdzhennya Tipovogo polozhennya pro prytulok dlya osib, yakі posttraždali vid domashnyogo nasilystva ta/abo nasilystva za oznakoju statі: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.08.2018 r. № 655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF>.

39. Pro zatverdzhennya Typovoi programy dlya krivdnikiv: Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky vid 01.10.2018 r. №1434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18>.

40. Pro protydіiu torhivli lyudmy: Zakon Ukrainy vid 20 veresnya 2011 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>

41. Slovnyk gendernykh terminiv / [Ukladach Z. V. Shevchenko]. Cherkasy: 2016. 336 s. URL: <http://a-z-gender.net/ua/patriarhatnij-ta-patriarhalnij.html>.

42. Strategiya vrahuvannya gendernoi skladovoi u vypadkakh nadzvichainoi situatsii, MAV. URL: <https://www.mav.asn.au/what-we-do/policy-advocacy/emergency-management/genderand-emergency-management>.

43. Transversalna programma Rady Svropi z pytanyh gendernoi rivnosti (2012). URL: <https://rm.coe.int/09000016807b8030>.

44. Tsili staloho rozvytku 2016-2030. Predstavnytstvo OOH v Ukraini. URL: <http://un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

Розробники:

доцент кафедри охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки

Олена ШАРОВАТОВА

доцент кафедри охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки

Богдан ЦИМБАЛ